

Československo po 2. světové válce (str. 120)

Poválečné Československo do květnových voleb 1946

- doba – obdiv k bojovníkům za svobodu a ke spojeneckým armádám
  - obnova některých dřívějších organizací a vznik nových
  - touha udržet národní jednotu
  - přesvědčení o nezbytnosti spojení mezi SSSR
  - úprava vnitropolitických poměrů – omezení počtu stran, odsun Němců, prosazení česko-slovenského vztahu (rovný s rovným)
- 4. dubna **1945 první poválečná vláda Národní fronty Čechů a Slováků** – ustavena v Košicích – přesun do Prahy 10. 5. (16. května i prezident Edvard Beneš)
- Složení vlády
  - Českoslov. sociální demokracie, Českoslov.strana národně socialistická, Českoslov.strana lidová (každá 3 ministry)
  - slovenská Demokratická strana (4 ministři)
  - Komunistická strana Československa (KSČ a KSS) – téměř 1/3 členů vlády – ministerstva vnitra, zemědělství a informací
- 5. dubna **1945 v Košicích vyhlášen Vládní program**
  - vycházel z návrhu komunistů – v podstatě projekt k výstavbě nového režimu
  - reagoval také na problémy vnitropolitické a na otázku záruk bezpečnosti a svrchovanosti země – orientace na SSSR, národní výbory, konfiskace majetku nepřátel a zrádců
  - dále požadavky hospodářské obnovy, zaměstnanosti, zajištění sociální a zdravotní péče
- problém s územní obnovou – Podkarpatská Rus připojena k SSSR, spor s Polskem o Těšínsko, bezúspěšné požadavky na území Lužických Srbů v Německu a na Rakousko
- Národní fronta – určovala podobu poválečného společenského systému v ČSR – vylučovala princip opozice =) omezovala demokracii
  - stála mimo parlament i mimo demokratickou kontrolu
  - tvořena koalici poválečných politických stran – 3 z nich se hlásily k socialismu (komunisté, sociální demokraté a národní socialisté – různé chápání)
- Podpora komunismu také – Revoluční odborové hnutí (ROH) a partyzáni
- Nekomunisté – v rolnické organizaci, tělových. organizace (Sokol)

Hospodářské přeměny

- 24. října **1945 Dekrety o znárodnění** (podepsány E. Benešem)
  - převod ze soukromého vlastnictví do státního (banky, pojišťovny, hlavní průmysl, závody s více než 500 zaměstnanci)
  - více než 2100 podniků (75% prům. výroby)
  - =) vznikly základy pro systém plánovaného hospodářství (stále působil i soukromý sektor – malovýroba)
- pozemková reforma – konfiskace půdy a zemědělských závodů Němců, Maďarů, kolaborantů a zrádců -) přidělována bezzemkům a malým rolníkům (zejména oblast českého pohraničí)
  - reformu vedli komunisté – ostatní strany upozorňovaly na hospodářské ztráty, na nízkou kvalifikaci osídlenců, na velký rozsah neobdělávané půdy
- česko-slovenský vztah – pro federaci nebyly podmínky – postupně „asymetrické“ uspořádání – postupně omezování pravomocí slovenských národních orgánů

- **1945 – 1947 působení mimořádných lidových soudů a Národního soudu** – retribuční proces potrestání zločinů spáchaných v době války
- **28. října 1945 Prozatímní národní shromáždění – 1. nový nejvyšší zákonodárný orgán**
- ozbrojené složky Sbor národní bezpečnosti (bývalé četnictvo a policie, bývalí partyzáni)
- 26. května **1946 první demokratické volby** (účast více politických stran)
  - vítězství komunistů => 2. 6. 1946 nová vláda – premiér Klement Gottwald
  - komunisté začali pohlížet na své partnery jako na možnou opozici => postupný rozpad Národní fronty

Protikomunistický odboj. Pouňorový exil a lidé doma.

- nesouhlas s režimem – emigrace (přes 150 000 osob)
- rozpory – úloha prezidenta E. Beneše, odsun Němců, politika nekom. stran
- vrcholná politická org. exilu – Rada svobodného ČSR 25. 2. 1949 ve Washingtonu
- další org. v zahraničí – Ústředí československého sokolstva (1950), Československá společnost pro vědu a umění
- rozhlasové stanice: Svobodná Evropa (z Mnichova), BBC (z Londýna), Hlas Ameriky (z Wash.)
- časopisy – Svědectví (Paříž, Pavel Tigrid)
- domácí odpor – letáky, destruktivní činnost, 2 pokusy o vojenský převrat (březen a květen 1949)
- sociální přestavba – zvýhodnění dělníci (tzv. opora komunistického režimu), nemajetné vrstvy a mládež; likvidace středních vrstev (živnostníci, sedláci, inteligence)
- „ideál pracující ženy“ => 50. léta – feminizace školství, kultury, správy, zdravotnictví
- 50. léta – typický kult „fyzické práce a podceňování vzdělání“
- Sociální a zdrav. péče – 1951 síť ústavů národního zdraví, hygienicko-epidemiologické stanice, závodní lékaři, odborářská rekreace, důchodové pojištění, odstraňována pouliční žebrota a bezdomovectví

Léta uvolnění

- koncem první pol. 50. let – v Československu začala odeznívat vlna politického teroru (skuteční i potencionální nepřátelé – potlačeni, politicky motivované rozsudky zůstaly – nebyly už však tak agresivní)
- Československo i nadále policejní stát – nebyl však už strach z bezdůvodného zatčení nebo domovních prohlídek
- Postupné zlepšování životní úrovně:
  - zvýšena spotřeba potravin na jednoho obyvatele
  - ! zastaralost zdravotnictví a zařízení pro staré občany
  - ! nevyhovující podmínky pro školství
  - zvyšoval se zájem o životní prostředí
- Mzdová nivelizace nebyla zcela zlikvidována – jednotvárnost příjmů doprovázela i vynucená jednotvárnost spotřeby (obchody s větším výběrem a západním zbožím – Darex později Tuzex)
- K určitému vyrovnání mzdových poměrů mezi dělníky a technickou inteligencí a úředníky došlo v roce 1965
- 60. léta – zvýšila se vybavenost domácností (pračky, ledničky, tv, auta, chaty)
- vysoká zaměstnanost žen (nižší platy než muži) – nedostatek volného času – negativní dopad na výchovu
- Změna životního stylu
  - soboty a neděle – chaty
  - odborářská rekreace, domácí turistika, zahraniční pobyty u moře
  - televizní kultura (československá tv od roku 1953)
  - dostupnost automobilů (Spartakus, Oktávie, Felicie)
  - konzumní způsob života – nárůst rozvodovosti, nižší cit pro poctivou práci, pro kulturní a duchovní hodnoty, snižování zájmu obyvatelstva o věci veřejné
  - pravidelné svátky a oslavy (1. máj, vojenské přehlídky, folklorní slavnosti, spartakiády od 1955)
  - vyšší informovanost o dění na Západě
- Mládež – domácí a západní populární hudba a kultura

- Koncem 50.let rokenrol, později big beat (rock) – např. Olympic
- 1963 – potíže režimu s mladou inteligencí (hlavně vysokoškoláci) – chtěli hl. právo vyjadřovat se k politice KSČ – požadavky při majálesech
- **říjen 1967 v Praze na Strahově** – demonstrace vysokoškolských studentů - musela zasáhnout Bezpečnost => nepokoje a mítinky
- snaha o vztahy se západní kulturou
literatura – Milan Kundera, Josef Škvorecký, Bohumil Hrabal
drama – Václav Havel, Josef Topol, Ivan Vyskočil
film – Miloš Forman, Věra Chytilová
malá divadla – Semafor, Rokoko, Na zábradlí
- **červen 1967 IV. sjezd československých spisovatelů** – otevřená kritika politických poměrů, popření morálního práva KSČ na vedoucí úlohu ve společnosti
– vystoupili – Milan Kundera, Ludvík Vaculík, Ivan Klíma
- od 1965 snaha občanů zbavit se závislosti na KSČ – významným činitelem se stalo veřejné mínění (noviny Tvář, Literární noviny, Kulturní tvorba)
veřejné mínění = souhrn názorů a postojů občanů k politickým a společenským událostem a vývoji

Češi a Slováci na cestě k sametové revoluci

Společnost před listopadem 1989

70. a 80. léta – poměry téměř jako v 50. letech (normalizace =) emigrace, odchod do ilegality

- postihy za projevy nesouhlasu

- zásahy do sdělovacích prostředků

- snížení úrovně filmové i televizní tvorby (emigrace – Miloš Forman – režisér)

- vznik prorežimních seriálů – idealizace doby (Třicet případů majora Zemana, Muž na radnici, Okres na severu)

- vydávání děl pod jinými jmény

- divadlo – tzv. bytové divadlo (umělci postaveni mimo kulturu – v bytech pro malý okruh lidí)
  - malá divadla: Činoherní klub, Semafor, Divadlo Na zábradlí, Ypsilonka
- ilegální časopis – samizdat
- časopisy: Svědectví, Listy
- nakladatelství: Sixty-Eight Publishers (manželé Škvorečtí – Kanada), Index (Kolín n. R.)
- rozhlas – Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, BBC, Svoboda
- hudba – Vodňanský + Skoumal, Paleček + Janík, Jaroslav Hutka, Vladimír Merta, Vl. Mišík, J. Suchý, J. Šlitř, K. Kryl (v exilu)
- festivaly folkové a country hudby

Charta 77

- **leden 1977 – hnutí Charta 77** – občanské hnutí
  - vyzvala normalizační režim k demokratické diskusi
  - dodržování lidských práv
  - upozornění na nezákonnosti a porušování komunistické ústavy
  - Jan Patočka (filosof), Václav Havel (dramatik), Jiří Hájek
  - spolupráce občanů demokrat. levicové, liberální a křesťansko-demokrat. orientace)

Bezvýchodnost komunistického systému

- 2. pol. 80.let – uvolnění vztahů mezi Východem a Západem =) naděje na změnu totalitního systému
- uvolnění vztahů nastalo zejména v důsledku zhoršující se ekonomické situace
- 1979 SSSR – vpád do Afghánistánu – pokus zabránit rozmístění amerických vojenských raket
- změna v americké politice – nástup prezidenta Ronalda Reagana =) konec ustupování západních demokracií
- sovětským prezidentem – M. S. Gorbačov – uzavřel řadu mezinárodních smluv a dohod o omezení zbrojení
- od roku 1987 v čele KSČ

Cesta k 17. listopadu 1989

- stoupala aktivita nezávislých hnutí, počet samizdatů, tajné vydávání Lidových novin (1988) =) tvrdé zásahy KSČ proti odpůrcům
- 21. srpna a 28. října – demonstrace v Praze na Václavském náměstí, policejně rozeznány
- 10. prosince – shromáždění na podporu vídeňské konference (promluvil zde i V. Havel)
- postihy účastníků demonstrací (Palachův týden 1989)

- petice žádající propuštění V. Havla a prohlášení Několik vět v létě 1989 – podpisy umělců, herců, vědců a studentů a dalších občanů =) celonárodní záležitost
- 21. srpen a 28. říjen 1989 demonstrace – i mimo Prahu (Morava, Slovensko)
  - obavy v KSČ zvyšoval i rozklad politického režimu v NDR
- uvěznění mluvčí Charty 77 a redaktori Lidových novin (předposlední snaha normalizačního režimu o ochranu)
- **17. listopadu 1989** zásah policejních sil na Národní třídě proti studentské demonstraci – konec totalitního režimu
  - zraněno 160 lidí
- **18. listopadu** – na protest vstoupili studenti a herci do stávký
  - bylo ustaveno **Občanské fórum** (sdružení občanů usilujících o změnu politické situace)
  - v čele Václav Havel
- od 18. listopadu – demonstrace i v dalších městech
- 27. listopadu 1989 vyhlásilo OF dvouhodinovou generální stávký – požadavky:
  - odchod neschopných vedoucích komunistických politiků
  - záruky občanských svobod
  - potrestání viníků policejní zvěle na Národní třídě 17. listopadu
- zničen politický a mocenský monopol KSČ (celé předsednictvo odstoupilo už 23.)
- 9. prosince – jmenována vláda národního porozumění
- 28. prosince 1989 – rekonstrukce Federálního shromáždění
- **29. prosince 1989 novým československým prezidentem byl jmenován V. Havel**
- SAMETOVÁ REVOLUCE = proces dekomunizace a demokratizace v ČSSR
- Vypsání svobodných demokratických voleb, politické reformy

Období do rozdělení společného státu Čechů a Slováků

- únor 1990 – zrušena Státní bezpečnost, ukončena činnost Národní fronty
  - v Moskvě uzavřena dohoda o odchodu sovět. vojsk z Československa
- duben 1990 – schválen nový název republiky: Česká a Slovenská Federativní Republika
  - návštěva papeže Jana Pavla II.
  - zrušen trest smrti
- **červen 1990 – první svobodné volby** do Federálního shromáždění
- červenec 1990 – podruhé zvolen Václav Havel
- listopad 1990 – návštěva amerického prezidenta Georgie Bushe
- Československo – orientace na západoevropské státy a USA
- **únor 1991 – člen Rady Evropy** (organizace působící v oblasti dodržování demokracie a lidských práv)
- **červen 1991 – odchod sovětských okupačních vojsk z Československa**
- červenec 1991 – rozpuštěna Varšavská smlouva
- říjen 1991 – zahájena velká privatizace = převod majetku státu na soukromé osoby za účelem podnikání
  - přijat lustrační zákon – měl zamezit proniknutí bývalých komunistických funkcionářů a členů a spolupracovníků Státní bezpečnosti do veřejného politického a hospodářského života
- **červen 1992 – druhé parlamentní volby** =) na základě výsledků, V. Klaus a V. Mečiar, se dohodli na ústavním zániku československé federace – následné rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky
- 1. ledna 1993 vznikají dva nezávislé státy – Česká republika a Slovenská republika
- 1993 přidružení se k EU a **NATO (členem - březen 1999)**